

Helsinki 30.8.2019

Dnro 87/03/19

Viite: Lausuntopyyntö 2.8.2019, VM/1229/00.01.00.01/2017

Asia: Avoimen hallinnon 4. toimintaohjelman luonnos 2019-2023

Valtiovarainministeriö/Avoim hallinto
lausuntopalvelu.fi

Kotimaisten kielten keskuksen lausunto Avoimen hallinnon neljännen toimintaohjelman luonnokseen

Kotimaisten kielten keskus pitää erittäin myönteisenä sitä, että Avoimen hallinnon neljännessä toimintaohjelmassa ymmärrettävyys on vahvasti esillä. Jo kolmannessa toimintaohjelmassa se oli yksi kolmesta painopisteestä. Kun neljänteen toimintaohjelmaan pyydettiin eri toimijoilta ja tahoilta ehdotuksia ja kommentteja, ymmärrettävyys nousi jälleen tärkeimmäksi avoimen hallinnon tunnusmerkiksi ja edellytykseksi.

Mielestämme on hyvä, että toimintaohjelma on nyt nelivuotinen. Tällöin sen sitoumusten toteutumista ja vaikutuksia voidaan seurata paremmin. Toimintaohjelman sitoumukset myös kohdistuvat hallinnon avoimuuden kannalta keskeisiin toimiin. On tärkeää ja välttämätöntäkin, että monet toimenpiteet tähtäävät hallinnon kielen ja viestinnän kehittämiseen. Ilahduttavaa on, että sitoumuksista ensimmäisinä mainitaan hyvän virkakielen koulutukset sekä selkokielen osaamisen lisääminen.

Tärkeää on myös, että Avoimen hallinnon tukipakettiin lisätään materiaalia tasa-arvonäkökulmasta sekä siitä, miten kieliryhmät tulee huomioida hallinnon avoimuuden parantamisessa ja eri ryhmien vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisessä. Toivoisimme kuitenkin, että ruotsin kielen asema ja rooli olisi toimintaohjelmassa selvemmin näkyvissä. Miten ruotsi huomioidaan toimintaohjelman sitoumusten toteuttamisessa, esimerkiksi kun tuotetaan materiaaleja? Nyt sitoumuksissa mainitaan vain, että avoimuuskoulutus eOppivaan laaditaan sekä suomeksi että ruotsiksi.

Eri kieliryhmien huomioimiseen liittyy lisäksi viranomaisen velvoite edistää vähemmistökielisten kielellisiä oikeuksia, joka on kirjattu esimerkiksi saamen kielilakiin ja viittomakielilakiin. Osallisuutta ja luottamusta lisäävä toimenpide olisi parantaa julkishallinnossa työskentelevien tietoa paitsi kielellisistä oikeuksista myös keinoista niiden edistämiseen. Kielelliset oikeudet -koulutus eOppivassa on hyvä alku.

Toimintaohjelmassa todetaan, että avoimuus hallinnon perusarvona on Suomen vahvuus. Yleisenä kommenttina haluamme nostaa esiin vielä sen, että myös hallinnon positiivista asennoitumista virkakielen kehittämiseen voi pitää Suomen vahvuutena. Selkeän virkakielen arvostusta tulisikin

hyödyntää sellaisten käytännön toimien toteuttamisessa, jotka vahvistavat kielen ja viestinnän asiantuntemusta kaikilla hallinnon tasoilla, samoin kuin entistä monipuolisempaa ymmärrystä kielen merkityksestä hallinnossa. Tähän toimintaohjelman sitoumukset luovat mielestämme hyvän pohjan.

Kielen ja viestinnän asiantuntemusta sekä laajaa kielikäsitystä tarvitaan paitsi hallinnon asiakkaille suunnatussa viestinnässä ja palveluissa myös johtamisessa, päätöksenteossa ja eri asiantuntijoiden tekemässä valmistelutyössä. Vain siten voidaan kehittää hallinnon viestinnän ja tekstityön käytänteitä, tietojärjestelmiä ja esimerkiksi käsitteitä niin, että ne mahdollisimman tehokkaasti parantavat hallinnon ymmärrettävyyttä sekä vahvistavat osallisuutta ja luottamusta.

Seuraavaksi esitämme vielä joitakin yksityiskohtaisempia toimintaohjelman eri sitoumuksia koskevia kommentteja.

Ymmärrettävyys – Hyvän virkakielen koulutus kaikille virkamiehille

Pidämme tätä sitoumusta erittäin tarpeellisenä. Jo käytettävissä olevan Hyvän virkakielen verkkokurssin lisäksi tässä tulisi mainita laajempi virkakielen verkko-opiskelumateriaali, jota Kotimaisten kielten keskus parhaillaan valmistelee kolmivuotisessa hankkeessa (2019–2021). Nykyinen kurssi on tämän opiskelumateriaalin pilotti ja kattaa siitä vain pienen osan. Tekeillä oleva kurssikokonaisuus koostuu eri aihealueista ja opintopoluista, joista on mahdollista valita omien työtehtävien kannalta tarpeellimmat. Mukana on myös virastojen johdolle suunnattuja osioita.

Tärkeä on myös sitoumuksessa mainittu ohjeistus tai ohjelma, jolla pyritään varmistamaan, että kaikki valtion virkamiehet käyvät kurssin. Ehdotamme, että verkkokurssi hyvästä virkakielestä liitettäisiin osaksi kaikkien valtionhallinnon ja mahdollisuuksien mukaan kuntahallinnonkin työntekijöiden perehdytystä. Ohjeistukseen tulisi liittää myös suositus, että virastoissa suunniteltaisiin yhdessä, miten opittuja tietoja ja taitoja hyödynnetään käytännön työssä.

Ymmärrettävyys –Selkokielen osaamisen tason nostaminen hallinnossa

Pidämme myös tätä sitoumusta erittäin tervetulleena ja tarpeellisenä. Haluamme kuitenkin nostaa esiin sen, että on toimialoja, kuten sosiaali- ja terveystoimi, joilla verkkokurssin tarjoamat selkokielen perustiedot eivät riitä. Kurssin toteuttamisen lisäksi olisikin tarpeen, että näille toimialoille saataisiin asiantuntijoita, jotka olisivat perehtyneet selkokieleen syvällisemmin. He voisivat tukea muun henkilöstön kouluttautumista ja edistää selkokielen käyttöä omalla alallaan.

Ymmärrettävyys – Visualisointiin rautalankamalleja

Mielestämme visualisoinnin tukimateriaalin laatiminen on tarpeen. Koska visualisoinnit ovat osa tekstejä ja usein sisältävät tekstejä, visualisoinnin tukimateriaalin laadinnassa tulisi olla mukana myös kielen asiantuntijoita.

Viestintä – Johdon sitoutumisen tuki sekä hyvien käytäntöjen jakaminen

Pidämme molempia viestinnän kehittämiseen tähtäviä sitoumuksia tarpeellisina. Kun kehitetään valtion ja kuntien viestintää ja tekstejä, on välttämätöntä saada myös johto sitoutumaan työhön ja tukemaan sitä. Samoin tarvitaan eri tahojen yhteistyötä ja hyvien käytäntöjen jakamista.

Ehdotamme, että viestintää koskevat sitoumukset esitetään heti ymmärrettävyyteen liittyvän sitoumuksen jälkeen, koska hallinnon kieltä ja viestintää ei voi kehittää toisistaan erillään.

Laaditaan Suomelle Avoimen hallinnon strategia

Pidämme tärkeänä, että strategiassa otetaan huomioon kielen ja viestinnän keskeinen rooli sekä kestävä avoimuuden perustana että myös silloin, kun etsitään ja kokeillaan uusia ratkaisuja ja uudenlaisia vuorovaikutustapoja. Strategian laadinnassa tulee olla mukana kielen ja viestinnän asiantuntijoita.

Laaditaan tiedon hyödyntämistä helpottavat laatukriteerit

Kun tavoitteena on kehittää julkisen hallinnon tietovarantojen avoimuutta sekä helpottaa tiedon hyödyntämistä, tähänkin kehitystyöhön tarvitaan mukaan viestinnän ja kielen asiantuntijoita. Tiedon hyödyntämistä helpottavien laatukriteerien tulisi turvata myös se, että tieto on mahdollisimman laajasti ja monenlaisten toimijoiden hyödynnettävissä. Tarvitaan siis panostusta tietovarannoista tiedottamiseen ja niiden käytön ymmärrettävään ohjeistukseen.

Ulla-Maija Forsberg
johtaja
Kotimaisten kielten keskus

Liisa Raevaara
erityisasiantuntija
Kotimaisten kielten keskus

Lotta Jalava
suunnittelupäällikkö
Kotimaisten kielten keskus